

FOTODOKUMENTACE PAMÁTEK A POTŘEBA JEDNOTNÉHO METODICKÉHO POSTUPU

LADISLAV BEZDĚK – MARTIN FROUZ

Neodmyslitelnou součástí péče o památky je práce s historickou fotodokumentací, která bývá považována širokými odbornými kruhy za jeden z důležitých pramenů, zaznamenávajících a uchovávajících o konkrétní památce fakta, v některých případech jinou cestou nezjistitelná.

Vývoj na poli fotodokumentace v posledních dvou desetiletích však činí tuto rovinu informací především pro budoucí badatele poněkud komplikovanější a méně samozřejmou než tomu bylo v dobách klasických analogových technologií a snímání na střední nebo dokonce velký formát fotografického negativu či diapozitivu. Tento proces začal zprvu pozvolným, časem však stále frekventovanějším využíváním polo-profesionálních zrcadlovek nebo i kompaktních fotopřístrojů na kinofilm. Nevýhoda menšího formátu se tu pojila s ne vždy dobrou kvalitou snímacích objektivů a používaného fotografického materiálu; výraznou roli sehrával nedostatek finančních prostředků, a tedy i omezená možnost nákupu kvalitních filmů i fotoaparátů. Svůj negativní dopad měl samozřejmě i postupně sílící trend odklonu od dříve samozřejmého zadávání fotografických úkolů profesionálním fotografům – specialistům a nahrazování jejich práce fotodokumentací, pořizovanou často improvizovaným způsobem bez možnosti dostat požadavků, jaké by měly být na archivní snímky kladeny.

Celou situaci dále zkomplikoval nástup digitálních technologií, poskytujících fotografovi – laikovi iluzi, že pořizovat fotodokumentaci je nyní bezpříkladně snadné, a to dokonce bez sebe-menších nákladů, pokud máme k dispozici digitální fotoaparát. Představy o limitních možnostech digitálních fotopřístrojů však přitom nebyly ani zdaleka zřejmé všem jejich uživatelům a tento stav v podstatě přetrvává do současnosti. Ačkoliv bouřlivý technický rozvoj digitálních technologií dnes již opravdu umožňuje pomocí fotopřístro-

jů poslední generace relativně rychle a levně pořizovat fotodokumentaci špičkových parametrů, není tento stav techniky adekvátně doprovázen obecným povědomím, podle jakých zásad postupovat, aby bylo těchto špičkových (nebo alespoň průměrných) parametrů dosaženo. I letmý pohled do fotodokumentačních fondů památkové péče odhalí nepřijemnou skutečnost, že úroveň kvality fotodokumentace památek bývá přinejmenším značně nevyvážená. O zlepšení situace neusiluje ani zákonná norma o státní památkové péči, která sice požadavek provádění fotodokumentace nastoluje a výslovně uvádí, k jakým materiálům má být fotodokumentace přiložena (restaurátorská zpráva, záměr, archeologická nálezoř zpráva atd.), žádné podrobnější věcné ani technické parametry však neurčuje. Znalost postupu a parametrů dokumentace je zřejmě považována za samozřejmou. Je ale nutno si uvědomit, že zmíněná norma z vět-

Obr. 1: Nádvoří na Švihově – vysoký kontrast světla a stínu, snímky tohoto druhu je možno realizovat jen s využitím fotografování do RAW formátu, případně za použití metody HDR (foto G. Čapková).

Obr. 2: Hradní muzeum v tzv. Hrádku v Českém Krumlově – obtížná kombinace trojího druhu osvětlení – přirozené denní světlo, umělé dosvětlení interiéru fotografickými lampami, umělé osvětlení vystavených předmětů ve vitrinách (foto L. Bezděk).

ší části pochází ještě z období socialismu, a tedy dávno před příchodem digitalizace a elektronického zálohování.

Tento stav signalizuje citelnou absenci jednotného, jasné a srozumitelně definovaného postupu pořizování fotografické dokumentace památek. Zmíněná absence stála u zrodu záměru připravit metodický text, který by celou problematiku fotodokumentace pro účely oboru památkové péče podrobně zpracoval a posloužil jako základní zdroj informací všem zájemcům, kteří se v rámci své odbornosti s fotografováním památek setkávají, případně sami fotodokumentaci památek pořizují.

Tématu fotodokumentace v památkové péči byla v minulosti již věnována stručná metodická publikace,¹⁾ zaměřená na oblast mobiliárních fondů hradů a zámků, ta však všechna odpovídající témata ani zdaleka nevyčerpala a kromě toho vychází ze stavu technických možností před rokem 2000. Současná situace je v oblasti fotografické techniky podstatně odlišná. To, co se však nezměnilo, je naléhavá potřeba dobře se orientovat v široké paletě nabízených možností a schopnost kombinovat je s osvědčenými klasickými fotografickými postupy. Stále platí, že jejich neznalost nenahradí ani sebedokonalejší nejmodernější foto-

přístroj. Zamýšlená metodika, která je součástí projektu NPÚ Výzkum nemovitých památek v ČR – aktuální metodické otázky průzkumu a dokumentace, ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře, podporovaného z fondu Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace, si klade za cíl tyto postupy jasně popsat, stanovit a zdůvodnit minimální parametry standardní fotodokumentace, a tím poskytnout všem zájemcům základní orientaci při řešení nejrůznějších fotografických zadání, včetně konkrétních popisných návodů.

Podle prvotní koncepce by předpokládanou metodickou publikaci tvořily dvě základní části a stručný historický úvod, ve zkratce pojednávající význam a nezastupitelnou úlohu fotografie, provázející obor památkové péče prakticky od jeho samotného vzniku.

První, obsáhlejší část metodiky provede základní stručnou analýzu současného přístupu k pořizování fotodokumentace z hlediska zákonných norem a vytýčí základní požadavky na parametry fotografických snímků, které by v památkové péči měly sloužit jako standardní zdroj obrazových informací. Jednotlivé parametry budou blíže rozobraány, vysvětleny a odůvodněny. Jedná se především už

Obr. 3: Snímky textilií – vedle obrazů, soch, zbraní, porcelánu, atd. je nutné někdy realizovat i snímky historického oblečení či textilií (foto L. Bezděk).

o samotný výběr fotoaparátu, obrazový formát pořizovaných snímků, otázky komprese dat a kódování optické hustoty, pojednána bude důležitá úloha objektivizačních prvků fotodokumentace a příprava snímků k archivaci. Dále bude věnována pozornost odpovídajícím postupům, vhodným při pořizování jednotlivých druhů náročnějších fotografických snímků: interiér uměle zasvětlený, interiér snímáný pomocí metody HDR v přirozeném světle, snímky exteriérů památkových objektů pro dokumentační i reprezentativní účely, fotografie plastik, skla, kovových předmětů s vysokým leskem (např. leštěné stříbrné nádoby, svícný, atd.), fotografické reprodukce malířských děl a dalších plošných obrazových předloh, fotografování v extrémních světelných podmínkách. Do této oblasti spadá samozřejmě i samostatné téma fotodokumentace jakožto nedílné součásti základní evidence mobiliárních fondů hradů a zámků, která má svá vlastní neopomenutelná specifika.

Druhá, stručnější část chystané metodiky se bude věnovat práci se starší analogovou fotodokumentací z hlediska možnosti zpracování dnešními technologiemi. I v této části budou podrobně rozebrány a vysvětleny všechny potřeb-

né aspekty, související s digitalizací originálních archivovaných negativů, diapositivů nebo zvětšenin na fotografickém papíře (či kontaktních kopiích). Zhodnoceny budou možnosti digitalizace fotoarchiválií s cílem starší analogovou fotodokumentaci maximálně „vytěžit“ a v digitální podobě uchovat pro příští generace badatelů. Také toto téma bylo již částečně pojednáno v metodickém textu NPU (věnovaném otázkám elektronické pasportizace památkových objektů),²⁾ logicky však nemůže být opomenuto ani v nové metodice, která se cele věnuje práci s fotodokumentací. Pro zařazení hovoří i průběžný vývoj nových verzí hardware i software pro tvorbu digitalizátů a práci s nimi.

Výše uvedeným způsobem připravovaná metodika seznámí všechny zájemce s příslušnou odbornou literaturou a s aktuálními trendy ve fotodokumentaci nebo jejím zpracovávání.

Připravovaný text ještě přirozeně nemá konečnou podobu a tento příspěvek je kromě představení našeho záměru míněn i jako výzva k případné diskusi nad jeho strukturou a obsahem. Jde o poměrně široké spektrum otázek a reflexe odborné veřejnosti je nanejvýš žádoucí, zejména v otázce vý-

čtu témat a rozsahu textů, věnovaných konkrétním popisům fotografování památek (příprava snímků, výběr vhodné výbavy, způsob nasvětlování, atd.). Jakékoliv připomínky či náměty ke koncepci metodiky (které je možno zaslat na adresu redakce *Průzkumů památek*) autoři tohoto projektu tedy vítají a předem za ně děkují.³⁾

POZNÁMKY

- 1) L. Bezděk – K. Křížová – E. Lukášová – V. Písařík, Barevná fotodokumentace mobiliárních fondů hradů a zámků. Praha 2000, Státní ústav památkové péče, ISBN 80-86234-09-6.
- 2) L. Bezděk – K. Bobek – D. Bursík – K. Jedlička, Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky. Praha 2011. Národní památkový ústav, ISBN 978-80-87104-87-3
- 3) Pracovní verze textu metoiky „Digitální a digitalizovaná fotografie v praxi památkové péče“ je k nahlédnutí na www.npu.cz/fotometodika.

FOTOGRAFISCHE DOKUMENTIERUNG DER DENKMÄLER UND ERFODERNIS DES EINHEITLICHEN METHODISCHEN VORGANGS

Der Beitrag betont die Wichtigkeit der exakten Fotografie in der Denkmalpflege und demonstriert deutlich bedeutende Mängel der fotografischen Dokumentierung der Denkmäler in den letzten Jahrzehnten. Der Autor erwähnt die Tatsache, dass es in der ersten Übergangsphase von den Analog- zu den digitalen Methoden der fotografischen Aufnahme zu einer weiteren Verschlechterung der Qualität der Fotodokumentierung der Denkmäler kam, und er weist auf die Problematik der uneinheitlichen Auslegung der Forderung nach der Durchführung der Fotodokumentierung laut der gesetzlichen Denkmalpflegenorm hin. Aus der Beschreibung der bestehenden Lage entwickelt sich im weiteren Text eine Betrachtung über Bedürfnis eines klar und verständlich definierten Vorgangs zur fotografischen Dokumentierung für die wissenschaftlichen, Präsentations- und Popularisierungszwecke in der Denkmalpflege. Man legt da ein Projekt eines methodischen Textes dar, der als eine grundlegende Informationsquelle zu den geeigneten Vorgängen zur Beschaffung der Fotoaufnahmen mit erforderlichen technischen und bildlichen Qualitäten hätte dienen können. Man betont die erstrangige Absicht allen Interessierten eine elementare Orientierung für die Lösung verschiedener fotografischer Aufgaben anzubieten und einzige Para-

meter zu erklären (begründen), die beim Beschaffen der qualitätsvollen Fotodokumentation respektiert und beibehalten werden müssen. Der Beitrag nähert die grundlegende Struktur der Methodik an, wobei an alle potenziellen Interessenten die Aufforderung adressiert wird, die Arbeitsversion der Methodik zu glossieren, mit dem Link zur Website, wo man dieses Arbeitsmaterial finden kann.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Burg Švihov (Schwihau, Bez. Klatovy, Pilsner Kr.), Burghof – hoher Kontrast vom Licht und Schatten; die Aufnahmen dieses Typs lassen sich nur mit Verwendung des RAW Formats, event. der Methode HDR realisieren (Foto G. Čapková).

Abb. 2: Český Krumlov (Krumau, Kr. Südböhmen), Burgmuseum im sog. Hrádek – eine schwierige Kombination vom dreierlei Beleuchtungstyp – Tageslicht, künstliche ergänzende Fotolampenbeleuchtung, künstliche Beleuchtung der ausgestellten Gegenstände in Vitrinen (Foto L. Bezděk).

Abb. 3: Textilienfotos – außer den Bildern, Skulpturen, Waffen, Porzellan usw. muss man auch historische Kleidung oder Textilien fotografisch dokumentieren (Foto L. Bezděk).

(Übersetzung, J. Noll)